

Samgöngu og sveitarstjórnarráðuneyti

Ísafirði 4. September 2020

Efni; umsögn um frumvarp til laga um samhæfingu stefna á sviði samgöngu- og sveitarstjórnarmála. Samráðsgátt mál 152/2020.

Fjórðungssamband Vestfirðinga leggur hér fram umsögn um tilgreint mál. Umsöginni er skipt niður eftir kaflaskiptum greingargerðar um áform um breytingu á lögum.

A. Úrlausnarefni.

Í kynningu er lýst þeim áformum að samgöngu- og sveitarstjórnarráðherra að leggja fram á Alþingi frumvarp til nýrra laga um samhæfingu stefna og áætlana á sviði samgöngu- og sveitarstjórnarmála, um sé að ræða næstu skref á vinnu sem hafin var í byrjun þessa kjörtímabils.

Fjórar áætlanir eru tilgreindar, Samgönguáætlun, Fjaraskiptaáætlun, Byggðaáætlun og Stefnumótandi áætlun ríkisins um málefni sveitarfélaga. Kynnt er að þessar áætlanir tengist náið og meginmarkmið þeirra eru um margt sameiginlegt. Skoðað verði við vinnu frumvarpsins hvort og hvernig eigi að standa að aukinni samræmingu þeirra. Síðan hvort það leiði til aukinnar hagkvæmni og samræmingu við fjármálaáætlun.

Fjórðungssamband Vestfirðing styður markmið um að auka samhæfingu og samráð milli áætlanna.

Dæmi hér um er að tilgreindar áætlanir hafa að markmiði að stuðla að jákvæðri byggðapróun. Samgönguáætlun og fjaraskiptaáætlun fjalla um uppbyggingu innviða, en byggðaáætlun og stefnumörkun um málefni sveitarfélaga um fjalla um t.d. um atvinnumál, nýsköpun og þjónustustig sveitarfélaga.

Á Vestfjörðum er sannað að staða innviða hindrar atvinnu- og samfélagsþróun til jafns við aðra landshluta. Annað dæmi er staða og þróun almenningssamgangna á Vestfjörðum, þar sem stefnumörkun samgönguáætlunar leggur áherslu á uppbyggingu meginleiða. Almenningsamgöngur í strjálbýli fá ekki umfjöllun nema lítillega í Byggðaáætlun. Margar alþjóðlegar rannsóknir benda á mikilvægi almenningssamgangna sem lykilþátt í stuðningi hins opinbera við byggðir á strjálbýlum svæðum.

Samhæfing áætlana hefur hér tvímælalaust gildi.

Skipulagsáætlanir sveitarfélaga og sóknaráætlanir landshluta eru grundvallaráætlanir í stefnumörkun sveitarfélaga. Við samþættingu áætlana samgöngu- og sveitarstjórnarráðuneytis þarf að leggja þessar áætlanir til grundvallar til jafns við áætlanir ráðuneytisins.

Í skipulagsáætlunum og sóknaráætlunum landshluta taka sveitarfélögin inn þætti sem eru á málavíðum annarra ráðuneyta s.s. umhverfismál, staðsetningu innviða og nýsköpun. Sveitarfélögin eru því að horfa til mun fleiri þátta en áætlanir ráðuneytisins, því ber að leggja þær til grundvallar þegar unnið er að undirbúningi áætlana ráðuneytisins. Þannig

næst fyrr samhljómur í áætlunum ríkis og sveitarfélaga sem ætlað er að efla innviði og samfélög.

Sjónarmið um gerð einnar heildaráætlunar verða tekin til skoðunar við undirbúning frumvarpsins.

Áhugavert verður fá fram sjónarmið hvort leggja eigi fjórar áætlanir saman í eina innviða og samfélagsáætlun. Kostir slíkrar áætlunar væri að gefa færi á að gera átak í úrlausn ákveðinna mála í krafti mun meira fjármagns. Ókostir slíkrar áætlunar væri að málaflokkar yrðu undir í umræðu um innviða og samfélagsmál.

Settur er fyrirvari á nauðsyn á samræmingu í svæðaskiptingu landsins. Hver landhluti hefur sín sérkenni og úrlaun málaflokka því ólík. Að mati Fjórðungssambands Vestfirðinga hefur á undanförmum árum í minna mæli verið horft til þeirra sérkenna í áætlangerð ríkisins. Dæmi eru um að jónarmið höfuðborgarsvæðis sett til grundvallar úrlausn verkefna á landsvísi. Í annan stað verður að spyrja hvort þörf á slíkri samræmingu sé tilkomin vegna þarfa stjórnsýslunnar eða er hér vísað til þarfa samfélaganna og íbúa þeirra.

B. Markmið

Sjá umfjöllun hér að framan.

C. Leiðir.

Sjá umfjöllun hér að framan

D. Hvaða leið er áformuð og hvers vegna?

Engar athugasemdir.

E. Samræmi við stjórnarskrá og þjóðarrétt - aðrar grundvallarspurningar

Fjórðungssamband Vestfirðinga gerir athugasemd við það mat að áform frumvarpsins komi ekki inn á stjórnarskrá og þjóðréttarskuldbindingar né aðra grundvallar löggjöf.

Fjórðungssamband Vestfirðinga gerir kröfu um að við undirbúning frumvarpsins verði gerð úttekt áhrifum þess á sjálfsstjórnarrétt sveitarfélaga sem tryggður er í 78. gr. Stjórnarskrár. Þar sem segir að sveitarfélög skuli sjálf ráða málefnum sínum eftir því sem lög ákveða.

Í annan stað áhrif frumvarpsins gagnvart Evrópusáttmála um sjálfstjórn sveitarfélaga, (fullgiltur að hálfu Íslands þann 1. júlí 1991. Í honum kemur m.a. fram að aðildarríki sáttmálans telja að sveitarstjórnir séu einn af helstu hornsteinum hvers lýðræðislegs stjórnarfars. Enn fremur að réttur þegnanna til þátttöku í stjórnun opinberra mála sé ein af þeim lýðræðislegu meginreglum sem séu sameiginlegar öllum aðildarríkjum Evrópuráðsins og að aðildarríkin séu þess fullviss að eðlilegast sé að njóta þessa réttar í sveitarfélögum. Því er einnig lýst yfir að tilvist ábyrgra sveitarstjórna geti haft í för með sér stjórnsýslu sem bæði er virk og í nánum tengslum við þegnana.

Í sveitarstjórnarlögum nr. 138/2011 er vísað til Evrópusáttmálans, 4. málsgrein 3. gr. Laganna, en hún hljóðar svo:

afskipti annarra stjórnvalda af málefnum sveitarfélaga taki ávallt mið af sjálfstjórn sveitarfélaga samkvæmt stjórnarskráog sáttmála Evrópuráðsins um sjálfstjórn sveitarfélaga.

Önnur ákvæði sveitarstjórnarlaga undirstrika sjálfsstjórnarréttinn enn frekar og má þar m.a. nefna 2. mgr. 2. gr., sem leggur ráðherra sveitarstjórnarmála þá skyldu á herðar að „gæta að og virða sjálfstjórn sveitarfélaganna, verkefni þeirra og fjárhag.“ Í 3. mgr. 2. gr. segir að „Engu málefni sem varðar sérstaklega hagsmuni sveitarfélags skal ráðið til lykta án umfjöllunar sveitarstjórnarinnar.“

F. Samráð.

Í upphafi við undirbúning frumvarpsins fari fram greining hagsmunaaðila og upplýst hvernig vægi þeirra sé metið í samráðsferlinu.

Sömuleiðis er minnt á að sveitarfélag er grunneining sveitarstjórnarstigsins og leita ber samráðs við hvert og eitt þeirra. Hafi sveitarfélög áhuga á sameinast um samráð við ráðuneytið, þá sé sú ákvörðun tekin á þeirra forsendum s.s. innan atvinnusvæðis, innan landshlutasamtaka sveitarfélaga og eða á vettvangi Landsþings sveitarfélaga / Sambands íslenskra sveitarfélaga.

f.h. Fjórðungssambands Vestfirðinga

Aðalsteinn Óskarsson, sviðsstjóri